

TƏBİİ LANDŞAFTIN QORUNMASI VƏ BƏRPASI-UNİKAL BUZOVNA QAYALIQLARININ AZAD OLUNMASI KONTEKSTİNDƏ

elmi işçi, Əliyev Elçin Nəriman oğlu

Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan
Email: elcinaliyev69@mail.ru

Xülasə: Məqalədə ekoloji problemlərin şəhərsəlmada təsir dairəsindən, ekoloji tarazlığın qorunub saxlanması və bərpası istiqamətində aparılan işlərin, dünya ictimai birliklərin mövqeyi və qəbul olunmuş konvensiyalarda öz əksini tapması halları işıqlandırılmışdır. Təbii landşaftın şəhərsalma layihələrində səmərəli istifadəsinin əhəmiyyəti qeyd olunmuşdur. Unikal Buzovna qayalıqlarının azad olunması, bərpası və qorunması istiqamətində aparılan ictimai təşəbbüskarlıq mövqeyindən çıxış etmiş Buzovna qəsəbəsinin gənc könüllülərinin apardığı fəaliyyətintəbii və mədəni-irsi abidələrin mühafizəsi üçün istifadə oluna biləcəyi nümunə kimi təqdim olunmuşdur. Bu fəaliyyətin Dövlət Başçısı tərəfindən dəstəklənməsi, müvafiq fərman və qərarların verilməsi, onların səmərəli nəticəsi haqqında məlumatlar dərc olunmuşdur.

Açar sözlər: ekologiya, Buzovna, şəhərsalma, landşaft, təbiət abidələri, prezident, konvensiya

Dünyavi proseslərə nəzər salsaq, görürük ki, günümüzün global problemlərindən sayılan, ekoloji tarazlığın qorunması və bərpası bütün dövrlərdə öz aktuallığını qoruyub saxlamışdır. Kainatda baş verən dəyişikliklər yer kürəsindən də təsirsiz ötüşmür. Ətraf mühitdə qarşılaşdığımız hadisələr bunu deməyə əsas verir. Zəlzələlər, sunamilər, daşqınlar, meşə yanğınları və s. kimi təbii fəlakətlərin qarşısında çox vaxt insan amili acizdir. Həmçinin, dünyada baş verən təbii artım enerji resurslarının və ərzaq təminatının tükənməsi faktorunu ön plana çıxarır. Bu zaman günü-gündən artan tələbatların qarşılınması üçün mühüm layihələrin həyata keçirilməsi vacib şərtidir. Bəzən təbiətə olunan süni müdaxilələr, onun özünü tənzimləmə mexanizminə ciddi təsir edir. Nəticə etibarilə yaranan fəsadların aradan qalxması üçün uzun illər lazım gəlir. Əgər söhbət bəşəri problemlərdən gedirsə, deməli bütün dünya ölkələri öz səylərini birləşdirərək mühüm qərarlar qəbul etməlidirlər.

Ekoloji məsələlərin inkişaf dinamikasına nəzər salsaq, müxtəlif zaman kəsiyində baş verən siyasi-iqtisadi hadisələrin, ekosistemə vurduğu ziyanın acı nəticələrinin şahidi oluruq. Əsasən dövlətlər arasındakı siyasətdə hegemonluq ideyası səbəbindən baş verən hərbi münaqişələrin təbiətə vurduğu ziyanın ölçüsünü izah etmək qeyri-mümkündür. Bəlkə də bu kimi problemlərin meydana çıxması insanın özünü dərk etməmə-

si səbəbindən qaynaqlanır. İnsanlar arasında hökmranlıq və idarəçilik ideyasına eyni müstəvidən yanaşan kor təfəkkürlülər olduğu müddətdə təbiət bu cür halları yaşamaqda davam edəcəkdir.

Hal-hazırda müxtəlif texnologiyaların sürətlə inkişaf etdiyi bir dövrdə yaşayırıq. Lakin bu o demək deyil ki, artıq hər şeyi kəşf etmişik. Yer üzündə sirri açılmayan elə məsələlər var ki, min illər keçsə belə yeni kəşflərin meydana gəlməsi tükənməyəcəkdir.

Ekoloji tarazlığın qorunub saxlanması üçün atılan bütün addımlar, bəşəriyyətin və insanlığın rifahına xidmət etməlidir. Hər bir dövlətin qanunvericiliyində bu barədə xüsusi qeydlər öz əksini tapmaqdadır. Dünyanın müxtəlif birlikləri tərəfindən qəbul edilmiş konvensiyalar və bu konvensiyalara qoşulan ölkələrin artma dinamikası bir daha sübut edir ki, çoxluq bəşəriyyətin məhvinə aparan yolların kəsilməsi uğrunda həmfikirdir.

Ekoloji tarazlığın qorunması şəhərsalma mühitinin formalaşdırılmasında da xüsusi rol oynayır. Şəhərlərin planlaşdırılmasında sıxlığın nəzərə alınması əsas göstəricidir. Əhalinin kompakt yaşadığı şəhər və rayonlarda sıxlığın normalara cavab verməməsi, istər sosial-iqtisadi, istərsə də ekoloji mühitin formalaşmasında öz mənfi təsirini göstərir.

Nizamlaşmayan şəhər mühitinin inşası ilk növbədə ekologiyaya təsir edir. Sıxlığın çox olması istifadə imkanlarının məhdudlaşdırılmasına səbəb olur. Şəhərlər layihələndirilərkən rekreasiya zonalarının təyin olunması və əhalinin sıxlığına uyğunlaşdırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Əsasən iri şəhərlərdə yer çatışmazlığı səbəbindən bu nizamın pozulması ümumilikdə ətraf mühitin çirklənməsi prosesini gücləndirir.

YUNESKO-nun "Ümumdünya mədəni və təbii irsin qorunması haqqında" konvensiyası 1972-ci ildə Fransada qəbul olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası 6 dekabr 1993-cü ildə Milli Məclisin qərarı ilə sözügedən konvensiyaya qoşulmuşdur. Konvensiyanın əsas məqsədi ümumdünya mədəni və təbii sərvətlərə qarşı humanist münasibətlərin formalaşdırılması, onların qorunması və bərpası məsələləri baxımından ölkələrarası münasibətlərdə müştərək iş birliyinin yaradılması, nəzəri və praktiki məsələlər üzrə dialoqların qurulması və dünya əhəmiyyətli qərarların verilməsindən ibarətdir. Təbii və mədəni irsin qorunması üçün dünya praktikasından istifadə etməklə yanaşı, toplumun yanaşma tərzinin təkmilləşdirilməsinə də ehtiyac duyulur. Təbliğat və maarifləndirmə işlərinin aparılması cəmiyyətin öz mənəvi dəyərlərinə sahib çıxması üçün əlverişli şərait yaradır.

Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun

“Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması” başlıqlı 1-ci maddəsində deyilir: “Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 77-ci maddəsinə görə tarix və mədəniyyət abidələrini qorumaq hər kəsin borcudur.

Tarix və mədəniyyət abidələri xalqın milli sərvətidir.”

Xalqımıza aid olan bütün milli-mədəni dəyərlərin qorunması və bərpası bu ölkənin hər bir vətəndaşının ümdə vəzifəsidir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev hər dəfə öz çıxışlarında xalqa müraciət edərək ictimai nəzarətin gücləndirilməsi, ictimai fəallıqların təşəbbüskarlıq mövqeyinin əhəmiyyətini xüsusən olaraq qeyd edir və bu istiqamətdə gənclərə öz dəstəyini nümayiş etdirir.

Azərbaycan zəngin mədəni irsə sahib olduğu kimi, həm də məkan etibarilə füsunkar təbii sərvətlərə malik olan ölkələr sırasında öz mövqeyini qoruyub saxlayır. Ölkədə turizmi inkişaf etdirmək üçün gözəl imkanlar mövcuddur. Əsrarəngiz təbiətə malik olan bu ərazilərdə saysız-hesabsız təbiət abidələri mövcuddur. Lakin bəzi hallarda “təbiət möcüzələri”nin diqqətdən kənarda qalması, onlara qarşı laqəyd münasibətlərin yaranması fonunda vandallıq təsirlərinə məruz qalırlar.

Şəkil 1. Buzovna qayalıqları

Tarixi min illərlə ölçülən təbiət abidələrinin də digər abidələr kimi qayğıya, diqqətə ehtiyacı vardır.

Dövlət Başçısının İctimai təşəbbüskarlıqla bağlı fikirlərini rəhbər tutaraq 2022- ci ilin aprel ayında Abşeron yarımadasının Buzovna qəsəbəsində gənclərdən ibarət bir qrup ictimai fəal sosial şəbəkələr vasitəsilə sakinləri Xəzərin Buzovna sahillərindəki unikal qayalıqların çəpərlənərək xalqın ümumi istifadəsi üçün yaradılan süni məhdudiyyətə qarşı çıxmağa və sahil zolağının dəniz suları ilə vəhdət yaradaraq bizə təkrarolunmaz gözəllik bəxş edən Buzovna qayalıqlarının azad

olunması üçün birləşməyə dəvət edirlər. İlk növbədə zəbt olunmamış ərazilərdə iməcliklərin keçirilməsi planlaşdırılır və elan olunur.

Qısa bir zaman kəsiyində, bu təşəbbüsə kəndin gəncləri, ziyalıları qoşulurlar. İkinci addım olaraq, Dövlət Başçısı İlham Əliyev cənablarına müraciət qəbul olunur. Qısa müddətdə bu müraciətlə bağlı Prezident tərəfindən fərman imzalanır və qayalıqların azad olunması ilə bağlı qanunsuz tikililərin söküntüsü, dəniz sahilinin azad olunması və xalqın milli sərvətinin özünə qaytarılması ilə bağlı mühüm tapşırıqlar verilir. Bununla yanaşı, Buzovna fəalları qayalıqların azad olunması istiqamətində Dövlət başçısına öz dəstəklərini əyani olaraq nümayiş etdirmişlər. Söküntü işləri aparılarkən qayalıqların zədələnməsinin qarşısını almaq üçün müvafiq instansiyalara müraciətlərini davam etdirirlər. Həmçinin, həftənin bazar günlərində sahilə ümummilliyet iməcliklərin keçirilməsini mütəmadi hal almağa başlayır. Ərazini tullantılardan təmizləmək, sahil qumunu beton qalıqlarından ayırmaq, qayalıq əraziləri əzəli vəziyyətinə qaytarılması və insanların rahat istirahətini təşkil etmək üçün yeni ağacların və güllərin əkilməsi və ən əsası tariximizin yaddaş kitabı sayılan Buzovna qayalıqlarını məktəblilər və gənclərə tanıtdırmaq məqsədilə aparılan maarifləndirmə işləri vətən sevgisindən irəli gələn addımlardır.

Şəkil 2. İməclik

Şəkil 3. Buzovna qayalıq

“Tariximizi, təbii və mədəni irsimizi qoruyub gələcək nəsillərə ötürmək bizim şərəf işimizdir” şüarı altında ilkin nəticələrə nail olan Buzovna ictimai birliyinin bu istiqamətdə apardığı işləri ölkəmizin digər bölgələrində nümunə olaraq tətbiq edilməsi, doğma yurdumuzun gündəndən daha da çiçəklənməsinə təkan verə bilər.

Təbii landşaftın dəyişdirilmədən istifadə edilməsi bölgədə turizmə olan marağı daha da artırmaqla. Ana təbiətin bizə bəxş etdiyi təbiət möcüzələrinə layiqincə qiymət verək!

“Dövlət, ölkə nə qədər çox xalqı birləşdirsə, bir o qədər zəngin olur, çünki onların hər biri ümumdünya mədəniyyətinə və sivilizasiyasına öz töhfəsini verir.”

Heydər Əliyev

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU <https://e-qanun.az/framework/3526>
2. Əliyev Elçin Nəriman oğlu- Memarlıq abidələrinin qorunması istiqamətində maarifləndirmə və reklam işlərinin aparılmasının vacibliyi Bakı. “Avropa” nəşriyyatı 2020 s. 65- 71

ЗАЩИТА И ВОССТАНОВЛЕНИЕ ПРИРОДНЫХ ЛАНДШАФТОВ - В КОНТЕКСТЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ УНИКАЛЬНЫХ СКАЛ БУЗОВНА

Аннотация: В статье освещены влияние экологических проблем на городское планирование, работы, проводимые в направлении защиты, поддержания и восстановления экологического баланса, позиция мировых общественных объединений и рассмотрены случаи, нашедшие свое отражение в принятых конвенциях. Также отмечено эффективное использование природного ландшафта в планировании городских пространств. В качестве примера приведена деятельность юных волонтеров поселка Бузовна, которые стали инициаторами защиты национального наследия природных памятников уникальных Бузовнинских скал. В статье предоставлена информация о поддержке данной деятельности со стороны Главы государства, издании соответствующих указов и постановлений и их эффективных результатах.

Ключевые слова: экология, Бузовна, градостроительство, ландшафт, памятники природы, президент, конвенция

PROTECTION AND RESTORATION OF NATURAL LANDSCAPES - IN THE CONTEXT OF RELEASE OF UNIQUE ROCKS BUZOVNA

Abstract: The article highlights the impact of environmental problems on urban planning. Work carried out in the direction of protecting, maintaining and restoring the ecological balance. The cases that have found their reflection in the adopted conventions and the positions of world public associations are considered. Also noted is the effective use of the natural landscape in the planning of urban spaces. As an example, the activities of young volunteers from the village of Buzovna, who initiated the protection of the national heritage of natural monuments of the unique Buzovna rocks, are given. The article provides information on the support of this activity by the

Head of State, the issuance of relevant decrees and resolutions and their effective results.

Key words: ecology, Buzovna, urban planning, landscape, natural monuments, president, convention.